

Anne Ramberg

Med självklar styrka tar hon strid mot tunga politiker och instanser. Med osvikligt väderkorn för rättsstatens grundläggande principer och individens integritet.

Text: Helena Bjerkelius | Bild: Lena Katarina Johansson | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 4 2009](#)

Anne Ramberg skrattar glatt åt att **Mårten Schultz**, docent i juridik, skriver i sin blogg att vi alla skulle behöva en Anne Ramberg. Att Advokatsamfundet tar strid för de fundamentala mänskliga rättigheterna i fråga efter fråga, och i princip alltid hamnar rätt.

– Åh, herregud så snällt. Det har jag inte läst. Då blir jag oerhört glad och smickrad, säger hon.

I nästa andetag refererar hon sakligt till att Advokatsamfundet har till uppgift att följa rättsutvecklingen och bidra med att dess kunskaper kommer samhället till godo. Det innebär att delta i lagstiftningsprocessen som experter i utredningar och som remissinstans.

– Vi är en jättestor remissinstans och det är ju plattformen för vår medverkan i lagstiftningsarbetet. När vi yttrar oss över lagstiftningsförslag finns det alltid en stor mängd intressen man skulle kunna tillgodose. Men den huvudsakliga uppgiften som jag ser är att titta på rättssäkerheten och göra det ur den enskildes perspektiv. För nästan alla organisationer har sina företrädare men den enskilde har ju ingen företrädare, säger Anne Ramberg som menar att en rättsstat är lite just individen mot staten:

– Vi har en uppgift att föra den enskildes talan. Vi har inget egenintresse, vi talar inte i egen sak. Det tror jag också gör att lagstiftaren lyssnar på oss rätt ofta, att vi får gehör för mycket av det vi säger.

Advokatsamfundets kansli ligger i ett granddiost

sekelskifteshus i Diplomatstaden i Stockholm, omgiven av ambassader helt nära Djurgårdsbrunnsviken. Härifrån har Anne Ramberg i nio år som generalsekreterare lett samfundet och i det offentliga samtalet konsekvent ställt sig på den enskildes sida. Väggarna i hennes rymliga arbetsrum är klädda med litteratur. Under besöksbordet ligger labradoren Dixie och snusar.

En av Anne Rambergs föresatser har varit att öppna upp Advokatsamfundet och göra det mer synligt i debatten. Men först tonar hon ner sin egen betydelse, ser sin inriktning som ett tidens tecken: att fokus har riktats mot frågor som rör den enskildes rättssäkerhet mer under 2000-talet eftersom det kommit mer sådan lagstiftning i spåren av elfte september.

Därpå sträcker hon sig till att hon brinner lite grann för de där frågorna, och att det nog är något personligt också. Att hävda den enskildes rätt är en av de viktigaste frågorna idag, anser hon. För att kunna ta den enskildes perspektiv i lagstiftningssammanhang krävs engagemang, ett principiellt förhållningssätt och en juridisk analys:

– Jag tycker att det är så självklart på något sätt. Det är Advokatsamfundets roll och uppgift. Men man väljer att vara så tydlig och slås, för annars är det ju meningslöst. Man måste sätta lite kraft bakom orden.

Med breda penseldrag målar hon en bild av ett samhälle som har blivit mer kollektivistiskt i meningen att alltmer överlåts åt intresseorganisationer som alla driver sina egna intressen. Med följderna att samhället har lämnat individen, den lilla människan, bakom sig.

Samtidigt ökar den lagstiftning som ger staten möjlighet att använda tvångsmedel mot och övervaka den enskilde. Det får Anne Ramberg att fälla yttrandet att ytan på demokratin är rätt tunn, och påpeka att individens möjligheter att påverka blir mindre och mindre när samhället rör sig i riktning mot stora EU-projekt.

Inte ens den enskilda riksdagsmannen har ju frihet att rösta

som han eller hon vill, framhåller hon och hänvisar till när riksdagen antog FRA-lagen förra året.

– Behövs alla dessa riksdagsmän? De måste ju ändå rösta efter partilinjen. Om man är väldigt cynisk skulle man kunna säga att det räcker med en partisekreterare som ändå bestämmer.

Hon tycker sig se en tendens att politiker oftare går ut och kommenterar enskilda domar och ärenden. Det är jättefarligt anser hon för att det underminerar tilltron till svenska domstolar.

– Det är lite en generationsfråga tror jag. En del politiker är väldigt snabba och mindre eftertänksamma och vill vinna politiska poäng. Det här gäller ofta i uppmärksammade mål och väldigt ofta sexualbrottmål.

– Politikerna kan säga att de vill ändra vår lagstiftning. Det måste de kunna göra, de ska ju styra genom att lagstifta. Men att de går ut och säger att det är feldömt, vilket de gör indirekt ibland, är oacceptabelt därför att domstolarna ska vara helt oberoende. Det är verkligen en grundläggande rättsstatsprincip.

I FRA-debatten kallade Anne Ramberg statsministern okunnig och arrogant. Och det var inte första gången en rikspolitiker träffades av hennes ampra kommentarer. Men hon ser lite undrande ut inför frågan var hon fått sitt mod och sin integritet ifrån.

– Ja men det är ju politikerna som bestämmer! Det är möjligen det fantastiska med det arbete jag har, att det är helt oberoende; jag ska inte bli utsedd till någonting, få en ny tjänst eller bli befordrad av regeringen oberoende av om den är blå eller röd eller vad den har för färg. Jag har inga intressen som jag behöver be om.

Någon förebild har hon inte haft, inte heller någon mentor. Däremot människor i sitt liv som hon respekterar mycket. Modern var hennes allra bästa vän.

– Mamma var nog inte lika... hon var nog lite ödmjukare, inte riktigt lika tydlig.

Anne Ramberg leder landets advokater med 23 års egen erfarenhet från advokatycket i ryggen. Att vara kvinna i ett så manligt dominerat yrke har hon aldrig upplevt som ett problem. En hållning som enligt egen utsago gör att hon ibland får kritik och uppfattas som en illojal person som väljer att blunda för kvinnornas situation.

– Men det gör jag inte – tvärtom. Jag har dragit igång ett stort projekt, Hilda, för att stödja kvinnor i advokat kåren och rättsväsendet i deras utveckling som jag tycker är oerhört viktigt. Det behövs fler kvinnor på ledande positioner. Kvinnorna måste lära sig att ta mer plats.

Att hon själv inte kommit till korta som advokat på grund av sitt kön tror hon har att göra med att hon har fyra bröder. I samvaron med dem under uppväxten lärde hon sig att ta för sig.

– Jag uppfostrades i en mycket harmonisk familj där alla alltid fick ge uttryck för vad de tyckte och kände. Varje söndagsmiddag hade vi oerhörda gräl runt köksbordet om olika frågor. Vi diskuterade väldigt mycket samhällsfrågor och politik hemma, det bejakades alltid av mina föräldrar.

Hon vet inte riktigt varför hon valde att bli jurist, men har alltid varit intresserad av och engagerad i samhällsfrågor. Och så var modern jurist, arbetade bland annat på Patentverket innan hon var hemma med barnen.

– Att läsa juridik är en mycket god utgångspunkt för det är verkligen samhället ur alla aspekter. Och sen har jag alltid varit extremt envis och älskar att argumentera och då blev det liksom advokatycket.

Relativt sett ser hon Sverige som en mycket god rättsstat, med tillägget att en rättsstat är något föränderligt. Men hon ser faror, inte obetydliga för att använda hennes språkbruk, både inhemska och internationella sprungna bland annat ur kampen mot terrorism.

Till det fogar hon svenska tillkortakommanden som lett till fällningar i både FN:s och Europarådets tortyrkommittéer för att Sverige inte uppfyller vissa grundläggande krav.

– Det är alla möjliga saker: till exempel väldigt långa häktningstider och att vi har långa handläggningstider i domstolar. Norge till exempel har mycket kortare handläggningstider. Men jämför man med många sydeuropeiska länder så framstår vi som bäst i klassen. Man får vara lite ödmjuk inför det här begreppet rättsstat.

Även om elfte september öppnade upp för en internationellt driven lagstiftning konstaterar Anne Ramberg att arbetet med gemensamma lagar för att förhindra och beivra terrorism diskuterats och påbörjats många år före terroristattentaten i USA. Men de banade väg, menar hon, för att introducera tvångsmedel i Sverige som egentligen inte tar sikte på terrorism utan vänder sig mot grov brottslighet i största allmänhet.

– Förslag som hade förkastats för att de var i strid med grundläggande principer, de godtog man plötsligt. Och det har nog att göra med att man målar upp hotbilder, och de är ju ibland reella... Terrorism är oerhört allvarliga brott men vi har haft terrorism väldigt länge, också i Europa. Om man bara tittar på Nordirland är det tusentals människor som fått sätta livet till, så det är inte någon ny företeelse.

Hon har nyligen varit med som expert och utvärderat buggning och preventiv avlyssning. Utredningens slutsats i fråga om buggning är att det inte går att göra någon utvärdering för att lagstiftningen varit igång för kort tid.

– Vi var väldigt kritiska när lagen kom och den kritiken har samma grund fortfarande. Buggning är oerhört integritetskränkande. Den bygger på att polisen kan bryta sig in i en lokal eller i en bostad och montera avlyssningsapparat. Samtidigt kan man säga att med den utformning lagstiftningen kom att få är det väldigt allvarlig brottslighet det handlar om, så det är ytterst få personer jag tror riskerar att bli utsatta för buggning.

Preventiv avlyssning gör det möjligt för polisen att, efter beslut i domstol, avlyssna redan vid misstanke om att det i

framtiden kan komma att begås ett brott.

– Domstolen som ska fatta beslut är i hög grad utlämnad till de påståenden som polisen och Säpo gör. Vi tyckte då och tycker fortfarande att den öppna polisen inte ska ha tillgång till det där alls. Däremot tror jag att man måste acceptera att Säpo, om de får indikationer om ett mycket allvarligt brott som hotar människor i Sverige, ska få avlyssna, säger Anne Ramberg.

Preventiv avlyssning har av polisen inte använts i någon omfattning och därför föreslås att lagstiftningen, som är tidsbegränsad, ska upphöra. Men utredningen föreslår att rätten till preventiv avlyssning för Säpos del ska utredas och möjligen utökas.

– Det är vissa brott inom Säpos kärnverksamhet som inte omfattas, det handlar inte om att jaga vanliga busar, utan om författningsskyddet och att skydda landet, säger Anne Ramberg och tar som exempel spioneri eller om en välkänd terrorist planerar ett stort attentat.

Anne Ramberg kom att personifiera en stor del av motståndet mot FRA-lagen. Idag kallar hon lagen för en oerhört patetisk upplevelse för alla inblandade som gick överstyr lagstiftningsmässigt. Kritiskt pekar hon ut en av bristerna: en situation kan uppstå där FRA inte får berätta för Säpo om man exempelvis får veta att någon planerar att spränga kungen i luften.

Frågan har utretts och nu finns ett förslag att även polisen och Säpo ska få signalspana.

– Det har inte varit avsikten och den politiska överenskommelsen var att de inte skulle få göra det. Men däremot har ju både polisen och Säpo ett underrättelsebehov, och om FRA får kännedom om ett allvarligt brott så måste de under vissa angivna förutsättningar få vidarebefordra sådan information.

– Signalspaning medger såna oerhörda möjligheter, teoretiskt och tekniskt kan du egentligen avlyssna alla människor, fiska in information och spara ner det. Och alla sådana här system

innebär risk för ändamålsglidning och missbruk helt enkelt. Ständigt är det ju olika läckor.

Hon oroas över att FRA-lagen kan komma att användas för utbyte av underrättelseinformation med samarbetande organisationer i andra länder, liksom att FRA kan lämna ifrån sig information till något annat land men inte till svensk polis.

Likaså ser hon mer stor skepsis på det datalagringsdirektiv som innebär att alla trafikdata som sms, telefonsamtal och fax ska lagras.

– Det ska vi genomföra och det tycker jag inte är klokt. Det är ungefär som om postmästaren skulle sitta och skriva ner alla avsändare och mottagare, inte innehållet, men alltså nu skriver Lasse brev till Kicki och så där, och vilka som ringer varandra.

En fråga som i högsta grad påverkar den enskilde är vad som kommer att hända med yttrande- och tryckfrihetslagstiftningen som justitiekanslern gör en översyn av. Anne Ramberg befarar att missbruk av den nya tekniken kan tvinga fram begränsningar i lagstiftningen.

– Risken är att man ändrar själva strukturen. Vi har ett väldigt speciellt system i Sverige som bygger på ett ensamansvar för ansvarig utgivare. Det leder till en öppen debatt, många människor vågar gå ut och diskutera. Nu, med alla nya medier och vissa nya nättidningar som är helt ansvarslösa, är det anonymt och då blir det inget riktigt ansvar.

– Det är förskräckligt när man lägger ut bilder på nätet på de här mördade barnen i Arboga till exempel. Journalister har i alla tider kunnat läsa obduktionsprotokoll och fått se bilder men de har ju aldrig drömt om att trycka det i tidningar, det har aldrig hänt. Det är en stor skillnad.

helena.bjerkelius[at]hotmail.com

Helena Bjerkelius